Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)

den 26 april 2012*

”Direktiv 93/13/EEG — Artikel 3.1 och 3.3 — Artiklarna 6 och 7 — Konsumentavtal — Oskäliga villkor — Ensidig ändring av avtalsvillkoren från näringsidkarens sida — Förbudstalan i allmänhetens intresse som ett organ utsett i nationell lagstiftning väckt på konsumenternas vägnar — Fastställande av att ett villkor är oskäligt — Rättsverkningar”

I mål C-472/10,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Pest Megyei Bíróság (Ungern) genom beslut av den 25 augusti 2010, som inkom till domstolen den 29 september 2010, i målet

Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság

mot

Invitel Távközlési Zrt,

meddelar

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden A. Tizzano samt domarna M. Safjan (referent), A. Borg Barthet, J.-J. Kasel och M. Berger,

generaladvokat: V. Trstenjak,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

— Ungerns regering, genom Z. Fehér, K. Szíjjártó och Z. Tóth, samtliga i egenskap av ombud

— Spaniens regering, genom F. Díez Moreno, i egenskap av ombud,

— Europeiska kommissionen, genom G. Rozet och K. Talabér-Ritz, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 6 december 2011 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

* Rättegångsspråk: ungerska.

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande rör tolkningen av artiklarna 3.1, 3.3 och 6.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EUT L 95, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169) (nedan kallat direktivet) samt av punkterna 1 j och 2 d i bilagan till detta direktiv.

2 Begäran har framställts i ett mål där Nemzeti Fogyasztóvédelmi hatóság (nationell myndighet för konsumentskydd) (nedan kallad NFH) har väckt talan i allmänhetens intresse mot Invitel Távközlési Zrt (nedan kallat Invitel), med anledning av att Invitel i sina konsumentavtal använder villkor som påstås vara oskäliga.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätten

3 I tjugonde skälet i direktivet anges följande:

”Avtalen skall formuleras på ett klart och begripligt språk och konsumenten skall ha en reell möjlighet att granska alla villkoren. ...”

4 I artikel 1 i direktivet föreskrivs följande:

”...

2. Avtalsvillkor som avspeglar bindande författningsföreskrifter samt bestämmelser … är inte underkastade bestämmelserna i detta direktiv.”

5 I artikel 3 i direktivet föreskrivs följande:

”1. Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.

...

3. Bilagan innehåller en vägledande, inte uttömmande lista på villkor som kan anses oskäliga.”

6 I artikel 4 i direktivet föreskrivs följande:

”1. Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 7 skall frågan om ett avtalsvillkor är oskäligt bedömas med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen, vid tiden för avtalets ingående, till alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks samt till alla övriga villkor i avtalet eller något annat avtal som det är beroende av.

2. Bedömningen av avtalsvillkors oskälighet skall inte avse vare sig beskrivningen av avtalets huvudföremål eller å ena sidan förhållandet mellan pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor; detta gäller i den mån dessa villkor är klart och begripligt formulerade.”

7 I artikel 5 i direktivet föreskrivs följande:

”I avtal där alla eller vissa villkor som erbjuds konsumenten är i skriftlig form skall dessa villkor alltid vara klart och begripligt formulerade. …”

8 I artikel 6 i direktivet föreskrivs följande:

”1. Medlemsstaterna skall föreskriva att oskäliga villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten och att avtalet skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäliga villkoren.

…”

9 I artikel 7 i direktivet föreskrivs följande:

”1. Medlemsstaterna skall se till att det i konsumenternas och konkurrenternas intresse finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäliga villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter.

2. De medel som avses i punkt 1 skall omfatta bestämmelser om att personer eller organisationer, som enligt nationell rätt har ett berättigat intresse att skydda konsumenter, får inleda ett ärende enligt nationell lagstiftning vid domstolar eller behöriga administrativa myndigheter, för att dessa skall avgöra om avtalsvillkor som utformats för allmänt bruk är oskäliga och använda lämpliga och effektiva medel för att förhindra framtida bruk av sådana villkor.

3. De rättsliga åtgärder som avses i punkt 2 får, med beaktande av nationella rättsregler, åtskilt eller gemensamt riktas mot flera sådana näringsidkare inom samma näringsområde eller dessas sammanslutningar som använder eller rekommenderar användandet av samma allmänna avtalsvillkor eller liknande villkor.”

10 I artikel 8 i direktivet föreskrivs följande:

”För att säkerställa bästa möjliga skydd för konsumenten får medlemsstaterna, inom det område som omfattas av detta direktiv, anta eller behålla strängare bestämmelser som är förenliga med fördraget.”

11 Bilagan till direktivet innehåller följande uppräkning av de villkor som det hänvisas till i artikel 3.3 i direktivet:

”1. Avtalsvillkor vars mål eller konsekvens är

...

j) att tillåta näringsidkaren att ensidigt ändra villkoren utan något giltigt skäl som anges i avtalet,

...

l) att ange att varans pris skall fastställas vid leveransen eller tillåta att näringsidkaren höjer priset utan att konsumenten i båda fallen har en motsvarande rätt att frånträda avtalet om det slutliga priset är för högt i förhållande till det pris som överenskoms när avtalet ingicks,

...

2. Räckvidd för g, j och l

...

b) ...

Punkt j hindrar inte … att en näringsidkare förbehåller sig rätten att ensidigt ändra villkoren i ett avtal som har träffats på obestämd tid, förutsatt att han förpliktas att underrätta konsumenten med rimligt varsel och att denne kan säga upp avtalet.

…

d) Vad som sägs i punkt l hindrar inte lagliga prisindexeringsklausuler, under förutsättning att riktlinjerna för prissvängningarna beskrivs tydligt.”

Nationell rätt

12 I 209 § i civillagen föreskrivs följande:

”1. Ett allmänt avtalsvillkor eller ett avtalsvillkor i ett konsumentavtal som inte förhandlats fram individuellt är oskäligt när det, i strid med de krav som följer av principen om tro och heder och om skälighet, anger parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet på ett sådant sätt att medkontrahenten missgynnas i förhållande till den kontrahent som har uppställt det aktuella avtalsvillkoret.

…”

13 I 209/A § i civillagen föreskrivs följande:

”1. Den förfördelade parten får invända mot de oskäliga villkor som ingår i avtalet såsom allmänna avtalsvillkor.

2. Oskäliga villkor som ingår i konsumentavtal såsom allmänna avtalsvillkor eller som näringsidkaren ensidigt har utarbetat i förväg och som inte har förhandlats fram individuellt är ogiltiga. Ogiltigheten kan endast åberopas till fördel för konsumenten.”

14 I 209/B § i civillagen föreskrivs följande:

”1. Talan om ogiltigförklaring enligt 209/A.2 § i denna lag av ett oskäligt villkor som ingår i ett konsumentavtal såsom ett allmänt avtalsvillkor kan även väckas vid domstol av ett organ som har utsetts genom en särskild bestämmelse. Om domstolen slår fast att ett oskäligt avtalsvillkor är ogiltigt, har detta verkan för alla som har ingått avtal med en näringsidkare som tillämpar avtalsvillkoret.

2. Ett organ som har utsetts genom en särskild bestämmelse får även väcka talan om ogiltigförklaring av ett allmänt avtalsvillkor som har utarbetats för att ingå i konsumentavtal och som har offentliggjorts, även om villkoret inte har använts.

3. Om en domstol, i ett förfarande som avses i punkt 2, slår fast att det omtvistade allmänna villkoret är oskäligt, ska domstolen förklara villkoret ogiltigt för det fall det används (i framtiden), med verkan för alla som ingår avtal med en näringsidkare som offentliggjort villkoret. Den som tillämpar det oskäliga avtalsvillkoret ska tillmötesgå de krav som konsumenten framställer med stöd av en sådan dom. Vidare ska domstolen i domen förbjuda de näringsidkare som offentliggjort det oskäliga allmänna avtalsvillkoret att använda villkoret.

…”

15 I 39 § i lagen CLV av år 1997 om konsumentskydd föreskrivs följande:

”1. Myndigheten för konsumentskydd, det samhällsorgan som företräder konsumenternas intressen, eller åklagarmyndigheten får väcka talan mot personer vars olagliga verksamhet berör ett stort antal konsumenter eller vållar betydande skada, för att skydda konsumenterna eller för att utverka ersättning för skadan. En sådan talan får väckas även om det inte går att identifiera de enskilda konsumenter som har lidit skada.

…”

16 I 132 § i lag C av år 2003 om elektronisk kommunikation föreskrivs följande:

”1. Bestämmelserna om ingående av abonnemangsavtal gäller även för ändring av ett abonnemangsavtal. Det kan framgå av de allmänna avtalsvillkoren att ett abonnemangsavtal får ändras i enlighet med bestämmelserna i punkt 2.

2. Tjänsteleverantören kan endast ensidigt ändra abonnemangsavtalet i följande fall:

a) om villkoren i det enskilda abonnemangsavtalet eller i de allmänna avtalsvillkoren är uppfyllda, såvida det inte är fråga om en väsentlig ändring av avtalsvillkoren och såvida annat inte föreskrivs i lag eller i bestämmelserna om elektronisk kommunikation,

b) om det är berättigat på grundval av en lagändring eller ett myndighetsavgörande,

eller

c) om det är berättigat på grundval av att förhållandena förändrats avsevärt.

3. En ändring av de nödvändiga villkoren för att tillgodogöra sig tjänsten eller av de kriterier som avgör huruvida kvalitetskraven är uppfyllda ska anses utgöra en väsentlig ändring av avtalsvillkoren.

4. Om tjänsteleverantören ensidigt kan ändra de allmänna avtalsvillkoren, i de fall som närmare anges i dessa villkor, är tjänsteleverantören skyldig att upplysa abonnenterna härom enligt bestämmelserna i denna lag. Sådan upplysning ska lämnas minst trettio dagar innan ändringen träder i kraft. Tjänsteleverantören är även skyldig att upplysa abonnenterna om de villkor som gäller för deras möjlighet att säga upp avtalet till följd av ändringen. I ett sådant fall har abonnenten, inom åtta dagar efter avsändandet av meddelandet om ändring, rätt att säga upp avtalet med omedelbar verkan.

5. Om ändringen innebär att det införs villkor som är ofördelaktiga för abonnenten har denne rätt att, inom femton dagar efter meddelandet om ändring, utan rättsverkningar säga upp abonnemangsavtalet. Abonnenten får emellertid inte säga upp abonnemangsavtalet när denne har åtagit sig att motta tjänsten under en begränsad tid, då avtalet ingåtts med beaktande av de fördelar som detta medför och ändringen inte påverkar de fördelar abonnenten uppnått. För det fall ändringen påverkar de uppnådda fördelarna och abonnenten säger upp abonnemangsavtalet kan tjänsteleverantören inte kräva abonnenten på värdet av fördelen med avseende på tiden efter det att avtalet sagts upp.

…”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

17 NFH har, inom ramen för en talan som väckts i allmänhetens intresse, ifrågasatt Invitels praxis bestående i att bolaget – i tidsbegränsade avtal, så kallade ”lojalitetsavtal”, och efter ingåendet av sådana avtal – kräver att konsumenten ska stå för kostnader som inte ursprungligen har avtalats mellan parterna.

18 Såsom framgår av handlingarna i målet har Invitel, i egenskap av fastnätsoperatör, i sina allmänna avtalsvillkor som trädde i kraft den 1 januari 2008 infört ett villkor om ”postanvisningskostnader”, det vill säga kostnader för betalning av fakturor via postanvisning. I detta villkor föreskrivs att ”om abonnenten betalar fakturan via postanvisning har tjänsteleverantören rätt att fakturera de ytterligare kostnader som detta innebär (såsom porto)”. De allmänna villkoren innehåller i övrigt inte några bestämmelser där det preciseras hur dessa kostnader ska beräknas.

19 NFH erhöll många klagomål från konsumenter och på grundval härav fann myndigheten att det allmänna villkor som nämnts i föregående punkt var oskäligt i den mening som avses i 209 § i civillagen. Eftersom Invitel vägrade ändra villkoret väckte NFH talan vid Pest Megyei Bíróság med yrkande om att det angripna villkoret skulle ogiltigförklaras såsom oskäligt och att Invitel automatiskt och retroaktivt skulle förpliktas att till abonnenterna återbetala de belopp som otillbörligen mottagits och fakturerats såsom ”postanvisningskostnader”. Pest Megyei Bíróság konstaterade emellertid att målets utgång är beroende av tolkningen av unionsrättsliga bestämmelser.

20 Mot denna bakgrund beslutade Pest Megyei Bíróság att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till domstolen:

”1) Kan artikel 6.1 i … direktivet … tolkas så, att ett oskäligt avtalsvillkor inte är bindande för någon konsument om ett i lag utsett och vederbörligen bemyndigat organ på konsumenternas vägnar, genom en talan som väcks i allmänhetens intresse (grupptalan), yrkar ogiltigförklaring av det i konsumentavtalet ingående oskäliga avtalsvillkoret?

Om en talan i allmänhetens intresse har väckts, vilken syftar till att utverka en dom som gynnar konsumenter som inte är parter i målet eller ett förbud att använda ett oskäligt allmänt avtalsvillkor, kan då artikel 6.1 i direktivet … tolkas så, att det i konsumentavtalen ingående oskäliga avtalsvillkoret varken är bindande för de aktuella konsumenterna eller för andra konsumenter i framtiden och att en domstol därmed är skyldig att ex officio beakta de rättsverkningar som följer härav?

2) Kan artikel 3.1 i direktivet … – jämförd med punkterna 1 j och 2 d i bilagan, vilken är tillämplig enligt artikel 3.3 i direktivet – tolkas så, att det nämnda avtalsvillkoret automatiskt är ogiltigt om näringsidkaren ensidigt ändrar avtalsvillkoren utan att tydligt beskriva riktlinjerna för prissvängningen och utan att ange något giltigt skäl i avtalet?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Den andra frågan

21 Pest Megyei Bíróság har ställt den andra frågan, vilken ska prövas först, för att få klarhet i huruvida artikel 3.1 och 3.3 i direktivet – mot bakgrund av punkterna 1 j och 2 d i bilagan till direktivet – ska tolkas så, att en näringsidkares ensidiga ändring av kostnaderna för den tjänst som ska tillhandahållas, genom ett villkor som ingår i näringsidkarens allmänna villkor för konsumentavtal, innebär att nämnda villkor är oskäligt såvida näringsidkaren inte tydligt beskriver riktlinjerna för fastställandet av nämnda kostnader och inte anger någon giltigt skäl för ändringen.

22 Domstolens behörighet avser tolkningen av begreppet ”oskäligt villkor” i artikel 3.1 i direktivet och i dess bilaga samt de kriterier som den nationella domstolen kan eller ska tillämpa när den prövar ett avtalsvillkor mot bestämmelserna i direktivet, varvid det ankommer på sistnämnda domstol att, med beaktande av dessa kriterier, mot bakgrund av de specifika omständigheterna i det aktuella fallet ta ställning till hur ett visst avtalsvillkor konkret ska kvalificeras (dom av den 9 november 2010 i mål

C-137/08, VB Pénzügyi Lízing, REU 2010, s. I-10847, punkt 44). Härav följer att domstolen i sitt svar ska begränsa sig till att upplysa den nationella domstolen om vilka omständigheter den ska beakta vid bedömningen av huruvida det aktuella villkoret är oskäligt.

23 Bedömningen av huruvida ett villkor är oskäligt ska, enligt artikel 4.2 i direktivet, varken avse beskrivningen av avtalets huvudföremål eller förhållandet mellan å ena sidan pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor, såvida dessa villkor är klart och begripligt formulerade. Denna begränsning gäller emellertid inte för ett villkor som föreskriver en ordning enligt vilken kostnaderna för de tjänster som konsumenten ska tillhandahållas kan ändras.

24 När det gäller ett avtalsvillkor genom vilket den totala kostnaden för den tjänst som konsumenten ska tillhandahållas ändras, ska det framhållas att skälet till eller riktlinjerna för ändringen av nämnda kostnader – enligt punkterna 1 j och l samt 2 b och d i bilagan till direktivet – måste anges, varvid konsumenten har rätt att säga upp avtalet.

25 Den bilaga till vilken det hänvisas i artikel 3.3 i direktivet innehåller endast en vägledande, icke uttömmande, lista på villkor som kan anses oskäliga (se dom av den 4 juni 2009 i mål C-243/08, Pannon GSM, REG 2009, s. I-4713, punkterna 37 och 38, domen i det ovannämnda målet VB Pénzügyi Lízing, punkt 42, och beslut av den 16 november 2010 i mål C-76/10, Pohotovosť, REU 2010, I-11557, punkterna 56 och 58).

26 Även om innehållet i den aktuella bilagan inte automatiskt och som sådant kan leda till att ett omtvistat villkor anses oskäligt, utgör det emellertid en viktig omständighet som den behöriga domstolen kan lägga till grund för sin bedömning av huruvida villkoret är oskäligt. I förevarande fall framgår det av ordalydelsen av de bestämmelser i bilagan till direktivet som nämns i punkt 24 i denna dom att det, vid bedömningen av huruvida ett villkor såsom det som är i fråga i det nationella målet är oskäligt, är relevant att ta ställning till huruvida skälen till eller riktlinjerna för ändringen av kostnaderna för den tjänst som ska tillhandahållas har angetts och huruvida konsumenten har haft rätt att säga upp avtalet.

27 Såsom framgår av tjugonde skälet i direktivet måste konsumenten dessutom rent faktiskt ha möjlighet att ta del av alla de allmänna avtalsvillkoren och att få kännedom om vad dessa villkor leder till. Skyldigheten att formulera villkoren på ett klart och begripligt sätt framgår av artikel 5 i direktivet.

28 Möjligheten för en konsument att, utifrån klara och begripliga kriterier, förutse ändringar av de allmänna avtalsvillkoren från näringsidkarens sida när det gäller kostnaderna för den tjänst som ska tillhandahållas är således av avgörande vikt vid bedömningen av huruvida ett villkor är ”oskäligt” i den mening som avses i artikel 3 i direktivet.

29 När vissa aspekter av riktlinjerna för ändring av kostnaderna för den tjänst som ska tillhandahållas anges i tvingande bestämmelser i lag eller annan författning i den mening som avses i artikel 1.2 i direktivet eller när dessa bestämmelser föreskriver att konsumenten har rätt att säga upp avtalet är det avgörande att näringsidkaren upplyser konsumenten om dessa bestämmelser.

30 Vid prövningen av en förbudstalan som ett organ utsett i nationell lagstiftning väckt, i allmänhetens intresse, på konsumenternas vägnar, ankommer det på den nationella domstolen att mot bakgrund av artikel 3.1 och 3.3 i direktivet bedöma huruvida ett villkor såsom det som är i fråga i det nationella målet är oskäligt. Vid denna bedömning ska den nationella domstolen särskilt pröva huruvida skälen eller riktlinjerna för ändringen av kostnaderna för den tjänst som ska tillhandahållas har angetts på ett klart och begripligt sätt, varvid den ska beakta samtliga villkor i näringsidkarens allmänna villkor för konsumentavtal, bland vilka det omtvistade villkoret ingår, och nationella bestämmelser som föreskriver rättigheter och skyldigheter som eventuellt kan fylla ut de som följer av nämnda allmänna villkor, samt, i förekommande fall, huruvida konsumenterna har rätt att säga upp avtalen.

31 Mot denna bakgrund ska den andra frågan besvaras enligt följande: Vid prövningen av en förbudstalan som ett organ utsett i nationell lagstiftning väckt, i allmänhetens intresse, på konsumenternas vägnar ankommer det på den nationella domstolen att mot bakgrund av artikel 3.1 och 3.3 i direktivet bedöma oskäligheten av ett villkor som ingår i näringsidkarens allmänna villkor för konsumentavtal och genom vilket näringsidkaren ensidigt ändrar kostnaderna för den tjänst som ska tillhandahållas utan att tydligt beskriva riktlinjerna för fastställelsen av nämnda kostnader och utan att ange något giltigt skäl för ändringen. Vid denna bedömning ska den nationella domstolen särskilt pröva huruvida skälen eller riktlinjerna för ändringen av kostnaderna för den tjänst som ska tillhandahållas har angetts på ett klart och begripligt sätt, varvid den ska beakta samtliga villkor i näringsidkarens allmänna villkor för konsumentavtal, bland vilka det omtvistade villkoret ingår, och nationella bestämmelser som föreskriver rättigheter och skyldigheter som eventuellt kan fylla ut de som följer av nämnda allmänna villkor, samt, i förekommande fall, huruvida konsumenterna har rätt att säga upp avtalen.

Den första frågan

32 Pest Megyei Bíróság har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida artikel 6.1 i förening med artikel 7.1 och 7.2 i direktivet ska tolkas så, att de inte utgör hinder för att en ogiltigförklaring av ett oskäligt villkor som ingår i en näringsidkares allmänna villkor för konsumentavtal – inom ramen för en förbudstalan mot en näringsidkare som ett organ utsett i nationell lagstiftning väckt, i allmänhetens intresse, på konsumenternas vägnar, såsom den som avses i artikel 7 i direktivet – enligt nationell lagstiftning får verkan gentemot alla konsumenter som har ingått avtal för vilka samma allmänna villkor är tillämpliga, häribland konsumenter som inte var parter i förbudsmålet. Pest Megyei Bíróság vill även få klarhet i huruvida de nationella domstolarna, även för framtiden, är skyldiga att ex officio beakta alla de verkningar härav som föreskrivs i nationell rätt.

33 För besvarandet av den första delen av denna fråga ska det inledningsvis påpekas att det skyddssystem som införts genom direktivet grundar sig på tanken att konsumenten befinner sig i underläge i förhållande till näringsidkaren, i fråga om såväl förhandlingsposition som informationsnivå, vilket medför att konsumenten godkänner villkor som näringsidkaren har utformat i förväg, utan att kunna påverka villkorens innehåll (dom av den 15 mars 2012 i mål C-453/10, Pereničová et Perenič, punkt 27 och där angiven rättspraxis).

34 När det gäller mål som avser en enskild konsument har domstolen slagit fast att det i artikel 6.1 i direktivet, med hänsyn till det faktum att konsumenten befinner sig i underläge, ställs krav om att medlemsstaterna föreskriver att oskäliga villkor ”inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten”. Enligt rättspraxis är detta en tvingande bestämmelse som har till syfte att ersätta den formella jämvikt mellan avtalsparternas rättigheter och skyldigheter som följer av avtalet med en verklig jämvikt så att parterna blir jämbördiga (se domen i det ovannämnda målet Pereničová och Perenič, punkt 28 och där angiven rättspraxis).

35 När det gäller en förbudstalan som väckts i allmänhetens intresse, såsom den som ska prövas i det nationella målet, finner domstolen att direktivet visserligen inte syftar till att harmonisera de rättsföljder som kan komma i fråga om det, inom ramen för prövningen av en sådan talan, fastställs att ett villkor är oskäligt, men att medlemsstaterna ändå, enligt artikel 7.1 i direktivet, är skyldiga att se till att det finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäliga villkor i konsumentavtal.

36 Såsom framgår av artikel 7.2 ska ovannämnda medel göra det möjligt för personer eller organisationer som har ett berättigat intresse att skydda konsumenter att väcka talan vid domstolarna för att få fastställt om avtalsvillkor som utformats för allmänt bruk är oskäliga och, i förekommande fall, utverka ett förbud mot användning av dessa villkor (se dom av den 24 januari 2002 i mål C-372/99, kommissionen mot Italien, REG 1999, s. I-819, punkt 14).

37 I detta hänseende ska det tilläggas att en förbudstalan, mot bakgrund av att den är av preventiv karaktär och har ett avskräckande syfte samt att den är fristående från varje konkret enskild tvist, kan väckas även om de villkor som omfattas av nämnda talan inte använts i några bestämda avtal (se domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Italien, punkt 15).

38 För att det avskräckande syftet ska kunna uppfyllas i praktiken krävs, såsom generaladvokaten har angett i punkt 51 i sitt förslag till avgörande, att det villkor i näringsidkarens allmänna villkor för konsumentavtal som har förklarats oskäligt inom ramen för prövningen av en förbudstalan som väckts mot denna näringsidkare, såsom den talan som ska prövas i det nationella målet, varken är bindande för de konsumenter som är parter i förbudsmålet eller för de konsumenter som har ingått ett avtal med denna näringsidkare, för vilket samma allmänna avtalsvillkor är tillämpliga.

39 I det nu aktuella fallet föreskrivs det i den nationella lagstiftningen att en domstols ogiltigförklaring av ett oskäligt villkor i en näringsidkares allmänna villkor för konsumentavtal har verkan för alla som har ingått avtal med en näringsidkare som tillämpar det aktuella avtalsvillkoret. Såsom framgår av handlingarna i det nationella målet avser detta mål den aktuella näringsidkarens användning av allmänna avtalsvillkor, i vilka det omtvistade villkoret ingår, i avtal som ingåtts med flera konsumenter. I detta hänseende kan det konstateras att, såsom generaladvokaten har angett i punkterna 57–61 i sitt förslag till avgörande, en nationell lagstiftning, såsom den som avses i förevarande punkt, uppfyller kraven i artikel 6.1 i förening med artikel 7.1 och 7.2 i direktivet.

40 Det faktum att ett oskäligt villkor drabbas av rättsföljden ogiltighet gentemot alla konsumenter som har ingått ett konsumentavtal, för vilket samma allmänna avtalsvillkor är tillämpliga, säkerställer nämligen att dessa konsumenter inte är bundna av det aktuella villkoret, utan att för den sakens skull utesluta andra typer av lämpliga och effektiva rättsföljder enligt nationell lagstiftning.

41 Domstolen övergår därefter till att pröva den andra delen av den första frågan, som syftar till att klargöra vilka verkningar de nationella domstolarna ska knyta till ett fastställande, inom ramen för prövningen av en förbudstalan, av att ett villkor som ingår i en näringsidkares allmänna villkor för konsumentavtal är oskäligt. I detta avseende ska det inledningsvis erinras om att den möjlighet som en nationell domstol har att ex officio pröva huruvida ett avtalsvillkor är oskäligt utgör ett medel som är ägnat att bidra till att förverkliga det mål som avses i artikel 7 i direktivet (se dom av den 26 oktober 2006 i mål C-168/05, Mostaza Claro, REG 2006, s. I-10421, punkt 27 och där angiven rättspraxis). Det allmänintresse som ligger till grund för direktivets skydd för konsumenterna är dessutom av sådan art och omfattning att det är motiverat att ålägga den nationella domstolen en skyldighet att ex officio pröva huruvida ett avtalsvillkor är oskäligt (se domen i det ovannämnda målet Mostaza Claro, punkt 38).

42 Om en nationell domstol konstaterar att ett av de allmänna avtalsvillkoren är oskäligt är den, enligt artikel 6.1 i direktivet, skyldig att säkerställa att detta får de verkningar som föreskrivs i nationell rätt, så att villkoret inte är bindande för konsumenterna (se domen i det ovannämnda målet Pereničová och Perenič, punkt 30 och där angiven rättspraxis).

43 Härav följer att när det vid prövningen av en förbudstalan, såsom den talan som ska prövas i det nationella målet, har slagits fast att ett villkor som ingår i en näringsidkares allmänna villkor för konsumentavtal är oskäligt, är de nationella domstolarna skyldiga att, även för framtiden, ex officio säkerställa att detta får de verkningar som föreskrivs i nationell rätt, så att villkoret inte är bindande för de konsumenter som har ingått ett avtal för vilket samma allmänna villkor är tillämpliga.

44 Mot denna bakgrund ska den första frågan besvaras så att artikel 6.1 i förening med artikel 7.1 och 7.2 i direktivet ska tolkas på följande sätt:

— De utgör inte hinder för att en ogiltigförklaring av ett oskäligt villkor i en näringsidkares allmänna villkor för konsumentavtal – inom ramen för en förbudstalan mot näringsidkaren som ett organ utsett i nationell lagstiftning väckt, i allmänhetens intresse, på konsumenternas vägnar, såsom den som avses i artikel 7 i direktivet – enligt nationell lagstiftning får verkan gentemot alla konsumenter som har ingått avtal med näringsidkaren för vilka samma allmänna villkor är tillämpliga, häribland konsumenter som inte var parter i förbudsmålet.

— När det i ett sådant mål har slagits fast att ett villkor som ingår i en näringsidkares allmänna villkor för konsumentavtal är oskäligt, är de nationella domstolarna skyldiga att, även för framtiden, ex officio säkerställa att detta får de verkningar som föreskrivs i nationell rätt, så att villkoret inte är bindande för de konsumenter som har ingått avtal med näringsidkaren för vilka samma allmänna villkor är tillämpliga.

Rättegångskostnader

45 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttranden till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (första avdelningen) följande:

1) Det ankommer på den hänskjutande domstolen att – vid prövningen av en förbudstalan som ett organ utsett i nationell lagstiftning väckt, i allmänhetens intresse, på konsumenternas vägnar – med ledning av artikel 3.1 och 3.3. i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal bedöma skäligheten av ett villkor som ingår i näringsidkarens allmänna villkor för konsumentavtal och genom vilket näringsidkaren ensidigt ändrar kostnaderna för den tjänst som ska tillhandahållas utan att tydligt beskriva riktlinjerna för fastställelsen av nämnda kostnader och utan att ange något giltigt skäl för ändringen. Vid denna bedömning ska den nationella domstolen särskilt pröva huruvida skälen eller riktlinjerna för ändringen av kostnaderna för den tjänst som ska tillhandahållas har angetts på ett klart och begripligt sätt, varvid den ska beakta samtliga villkor i näringsidkarens allmänna villkor för konsumentavtal, bland vilka det omtvistade villkoret ingår, och nationella bestämmelser som föreskriver rättigheter och skyldigheter som eventuellt kan fylla ut de som följer av nämnda allmänna villkor, samt, i förekommande fall, huruvida konsumenterna har rätt att säga upp avtalen.

2) Artikel 6.1 i förening med artikel 7.1 och 7.2 i direktiv 93/13 ska tolkas på följande sätt:

— De utgör inte hinder för att en ogiltigförklaring av ett villkor i en näringsidkares allmänna villkor för konsumentavtal – inom ramen för en förbudstalan mot näringsidkaren som ett organ utsett i nationell lagstiftning väckt, i allmänhetens intresse, på konsumenternas vägnar, såsom den som avses i artikel 7 i direktivet – enligt nationell lagstiftning får verkan gentemot alla konsumenter som har ingått avtal med näringsidkaren för vilka samma allmänna villkor är tillämpliga, häribland konsumenter som inte var parter i förbudsmålet.

— När det i ett sådant mål har slagits fast att ett villkor som ingår i en näringsidkares allmänna villkor för konsumentavtal är oskäligt, är de nationella domstolarna skyldiga att, även för framtiden, ex officio säkerställa att detta får de verkningar som föreskrivs i nationell rätt, så att villkoret inte är bindande för de konsumenter som har ingått avtal med näringsidkaren för vilka samma allmänna villkor är tillämpliga.

Underskrifter